

## अमरकोषः ।

### कण्ठस्थीकरणार्थम् ।

राजा - राजा राट् पार्थिवः क्षमाभृन्नृपभूपमहीक्षितः ।  
 भूमिः - गोत्रा कुः पृथिवी पृथ्वी क्षमाऽवनिर्मेदिनी मही ।  
 कृषकः - क्षेत्राजीवः कर्षकश्च कृषिकश्च कृषीवलः ।  
 मृगः - मृगे कुरङ्गवातायुहरिणाजिनयोनयः ।  
 काकः - काके तु करटारिष्टबलिपुष्टसकृत्प्रजाः ।  
 शृगालः - शृगालवश्रुकक्रोष्टृफेरुफेरवजम्बुकाः ।  
 मित्रम् - वयस्यः स्निग्धः सवया अथ मित्रं सखा सुहृत् ।  
 वनम् - अटव्यरण्यं विपिनं गहनं काननं वनम् ।  
 लक्ष्मीः - लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया ।  
 रविः - भानुर्हंसः सहस्रांशुस्तपनः सविता रविः ।  
 नभः - नभोऽन्तरिक्षं गगनमनन्तं सुरवर्त्म खम् ।  
 कनकम् - स्वर्णं सुवर्णं कनकं हिरण्यं हेम हाटकम् ।  
 पादपः - वृक्षो महीरुहः शाखी विटपी पादपस्तरुः ।  
 नरः - मनुष्या मानुषा मर्त्या मनुजा मानवा नराः ।  
 नदी - तरङ्गिणी शैवलिनी तटिनी ह्यादिनी धुनी ।  
 गङ्गा - गङ्गा विष्णुपदी जह्नुतनया सुरनिम्नगा ।  
 मेघः - धाराधरो जलधरस्तडित्वान् वारिदोऽम्बुभृत् ।  
 वैद्यः - रोगहार्यगदङ्कारो भिषक्वैद्यौ चिकित्सके ।  
 धनम् - द्रव्यं वित्तं स्थापतेयं रिक्थमृक्थं धनं वसुः ।  
 जलम् - पयः कीलालममृतं जीवनं भुवनं जलम् ।  
 पुत्रः - आत्मजस्तनयः सूनुः सुतः पुत्रः स्त्रियां त्वमी ।  
 शीघ्रम् - सत्वरं चपलं तूर्णमविलम्बितमाशु च ।  
 पण्डितः - धीरो मनीषी ज्ञः प्राज्ञः सङ्ख्यावान् पण्डितः  
 कविः ।  
 जगत् - त्रिष्वथो जगती लोके विष्टपं भुवनं जगत्  
 पितरौ - अम्बाथ जननी माता तातस्तु जनकः पिता ।

### विग्रहः ।

राजा, राट्, पार्थिवः, क्षमाभृत्, नृपः, भूपः, महीक्षित् ।  
 गोत्रा, कुः, पृथिवी, पृथ्वी, क्षमा, अवनिः, मेदिनी, मही ।  
 क्षेत्राजीवः, कर्षकः, कृषिकः, कृषीवलः ।  
 मृगः, कुरङ्गः, वातायुः, हरिणः, अजिनयोनिः ।  
 काकः, करटः, अरिष्टः, बलिपुष्टः, सकृत्प्रजः ।  
 शृगालः, वश्रुकः, क्रोष्टा, फेरुः, फेरवः, जम्बुकः ।  
 वयस्यः, स्निग्धः, सवयाः, मित्रम्, सखा, सुहृत् ।  
 अटवी, अरण्यम्, विपिनम्, गहनम्, काननम्, वनम् ।  
 लक्ष्मीः, पद्मालया, पद्मा, कमला, श्रीः, हरिप्रिया ।  
 भानुः, हंसः, सहस्रांशुः, तपनः, सविता, रविः ।  
 नभः, अन्तरिक्षम्, गगनम्, अनन्तम्, सुरवर्त्म, खम् ।  
 स्वर्णम्, सुवर्णम्, कनकम्, हिरण्यम्, हेम, हाटकम् ।  
 वृक्षः, महीरुहः, शाखी, विटपी, पादपः, तरुः ।  
 मनुष्याः, मानुषाः, मर्त्याः, मनुजाः, मानवाः, नराः ।  
 तरङ्गिणी, शैवलिनी, तटिनी, ह्यादिनी, धुनी ।  
 गङ्गा, विष्णुपदी, जह्नुतनया, सुरनिम्नगा ।  
 धाराधरः, जलधरः, तडित्वान्, वारिदः, अम्बुभृत् ।  
 रोगहारी, अगदङ्कारः, भिषक्, वैद्यः, चिकित्सकः ।  
 द्रव्यम्, वित्तम्, स्थापतेयम्, रिक्थम्, ऋक्थम्, धनम्, वसुः ।  
 पयः, कीलालम्, अमृतम्, जीवनम्, भुवनम्, जलम् ।  
 आत्मजः, तनयः, सूनुः, सुतः, पुत्रः ।  
 सत्वरम्, चपलम्, तूर्णम्, अविलम्बितम्, आशु ।  
 धीरः, मनीषी, ज्ञः, प्राज्ञः, सङ्ख्यावान् पण्डितः,  
 कविः ।  
 जगती, लोकः, विष्टपम्, भुवनम्, जगत् ।  
 अम्बा, जननी, माता, तातः, जनकः, पिता ।

### अमरकोषात् शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

१. हे राजेन्द्र! तव पिता दुःशासकः वेनराजः ।
२. त्वं तु प्रजाहितदक्षः नृपः ।
३. एषः कल्याणकारी नृपः ।
४. मृगः तं दृष्ट्वा अब्रवीत् ।
५. सः नरः शत्रुनन्दनः ।
६. सः वञ्चकः क्वास्ते?
७. जम्बूकः मनसि आनन्दितः ।
८. काकशब्दं श्रुत्वा शृगालः सत्वरं पलायितः ।
९. शङ्करस्य पिता शिवगुरुः ।
१०. अर्णवस्य पिता विज्ञानस्य प्राध्यापकः ।
११. एतद् विश्वं परमाणुभ्यः निर्मितम् ।
१२. शृगालः स्वार्थहेतुना मृगेण सह मित्रताम् ऐच्छत् ।